

Ενδιαφέρον του κειμένου

Ο Κ. Τσουκαλάς εξετάζει τους όρους υπό τους οποίους το κράτος δικαιούται να ελέγχει την ιδιωτική ζωή των πολιτών συμπεριλαμβανομένων και των καταναλωτικών τους πρακτικών

Αν η πολιτεία στοχεύει στη βελτίωση της φορολογικής δικαιοσύνης, οι δυνατότητες να επιτευχθεί μια πραγματική άμεση ανακατάταξη των φορολογικών επιβαρύνσεων εις βάρος των «εχόντων και κατεχόντων» είναι περιορισμένες.

Με δεδομένη την παγία άρνηση των πλούσιων και ευκατάστατων στρωμάτων να δηλώσουν στην εφορία έστω και ποσοστημόριο των πραγματικών τους εισοδημάτων ο νομοθέτης εξωθήθηκε στο να εισαγάγει συστήματα έμμεσης συναγωγής του πραγματικού ύψους των ατομικών εισοδημάτων από σχετικά αδιάφυστες αντικειμενικές «ενδείξεις».

Τα τεκμήρια πολυτελούς διαβίωσης είναι η εκ πρώτης όψεως σαφέστατα ενδεδειγμένη μέθοδος για να «χτυπηθούν» τα άλλως απροσπέλαστα υψηλά εισοδήματα. Σε μια κοινωνία όπου «είναι κανείς αυτό που καταναλίσκει», είναι απόλυτα δίκαιο να φορολογείται για αυτό.

Τεκμήρια ευζωίας και ιδιωτικός χώρος

του Κ.Τσουκαλά

Δεν αμφισβητώ κατά κανένα τρόπο ότι οι μοναδικές εθνικές επιδόσεις μας στο άθλημα της φοροδιαφυγής κυριολεκτικά επιβάλλουν στο υπουργείο Οικονομικών να εξαντλήσει τη φαντασία του προς την κατεύθυνση της επινόησης νέων φορολογικών αντικειμένων και μεθόδων. Και δεν αμφισβητώ επίσης ότι, αν η πολιτεία στοχεύει στη βελτίωση της φορολογικής δικαιοσύνης, οι δυνατότητες να επιτευχθεί μια πραγματική άμεση ανακατάταξη των φορολογικών επιβαρύνσεων εις βάρος των «εχόντων και κατεχόντων» είναι περιορισμένες.

Πολύ λογικά λοιπόν, με δεδομένη την παγία άρνηση των πλούσιων και ευκατάστατων στρωμάτων να δηλώσουν στην εφορία έστω και ποσοστημόριο των πραγματικών τους εισοδημάτων ο ανήμπορος νομοθέτης εξωθήθηκε στο να εισαγάγει συστήματα έμμεσης συναγωγής του πραγματικού ύψους των ατομικών εισοδημάτων από σχετικά αδιάφυστες αντικειμενικές «ενδείξεις». Αυτή ακριβώς είναι η λογική των τεκμηρίων διαβίωσης. Αφού δεν θα στοιχειοθετηθεί ποτέ τι πράγματι κερδίζεις, ας φορολογηθείς βάσει του τι φαίνεται ότι ξοδεύεις.

Από τα κότερα στα κινητά: Η τεχνική είναι παλαιά και δοκιμασμένη. Αυτή εξάλλου ήταν και η προσφιλής μέθοδος του FBI, που επιχείρησε και εν πολλοίς πέτυχε να αντιμετωπίσει τους διάφορους Λάκι Λουτσιάνο και άλλες διαβόητες κεφαλές της Μαφίας φυλακίζοντάς τους για το αδίκημα της φοροδιαφυγής. Και έτσι, μετά τα αυτοκίνητα, τα κότερα, το εξωτικό υπηρετικό προσωπικό και τα τετραγωνικά μέτρα των επαύλων, μπήκε και το κινητό τηλέφωνο, τα οποία, αύριο, θα μπορούσαν να επεκταθούν και σε άλλα ακόμη «τεκμήρια ευζωίας», όπως π.χ. οι οικιακές συσκευές, η νυκτερινή ζωή, τα ταξίδια στο εξωτερικό ή ίσως, αν θα ήταν δυνατόν να υπαχθούν σε ποσοτικούς αλγορίθμους - και ευτυχώς η φαντασία των αλγοριθμολόγων δεν φαίνεται να έχει όρια - και ένας «δείκτης πολυτέλειας» της ένδυσης, της υποπόσης ή της διατροφής, ένας «δείκτης επιδεικτικής ζωοφιλίας», ένας «δείκτης διατυμπανιζομένης αγαθοεργίας» ή ακόμη και ένας «δείκτης ραθυμίας», όπου θα καταμετρούνταν οι ώρες καλοκαιρινής ή χειμερινής κολύμβησης, ηλιοθεραπείας,σχόλης, τηλεθέασης ή αποκαύωσης.

Θα συμφωνήσω λοιπόν ανεπιφύλακτα με τη λογική που βρίσκεται πίσω από αυτή τη συγκεκριμένη πρόταση του υπουργείου Οικονομικών. Τα τεκμήρια πολυτελούς διαβίωσης είναι η εκ πρώτης όψεως σαφέστατα ενδεδειγμένη μέθοδος για να «χτυπηθούν» τα άλλως απροσπέλαστα υψηλά εισοδήματα. Σε μια κοινωνία όπου «είναι κανείς αυτό που καταναλίσκει», είναι απόλυτα δίκαιο να φορολογείται για αυτό, παρ' όλο που δεν μπορεί να τρέφει πολλές ελπίδες ότι με αυτόν τον τρόπο θα αυξηθούν πράγματι σημαντικά οι δημόσιοι πόροι - ή ότι θα μειωθεί η μάζιγα των «κινητών».

Μονόπλευρη μέθοδος: Πράγματι, όσο «δίκαια» και αν

Οι πράγματι κατέχοντες διοχετεύουν το μέγιστο μέρος του πλούτου τους σε ούτως ή άλλως απροσπέλαστους φορολογικούς παραδείσους και σε κάθε περίπτωση γνωρίζουν να τον προασπίζουν ενάντια σε κάθε δημόσια επιβάρυνση και έλεγχο.

Στον γενικευμένο χορό μεταμφιεσμένων στον οποίο παρευρισκόμαστε, ο δείκτης κοινωνικής ανόδου ενισχύεται και κατοχυρώνεται από τον δείκτη κοινωνικής ευελιξίας και πονηριάς.

Τίθεται επί τάπητος το ευρύτερο ζήτημα των όρων υπό τους οποίους το κράτος δικαιούται και πρέπει να δικαιούται να ελέγχει την ιδιωτική ζωή των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων και των καταναλωτικών τους πρακτικών.

Αν η μεταφορά δισεκατομμυρίων παραμένει πάντοτε ασύλληπτη, όλες οι μικροκαταναλωτικές πρακτικές εγγράφονται στο οικουμενικό κατάστιχο των διαδικτυωμένων.

Ο δικός μας Μεγάλος Αδελφός εγκαθίσταται ύπουλα, κρυφά, βαθμιαία και σχεδόν ανεπαίσθητα. Είναι απλώς εκεί, παρακολουθώντας μας χωρίς να το ξέρουμε και καταγράφοντάς μας δίχως να μας απειλεί.

εμφανίζεται, η μέθοδος των τεκμηρίων είναι τόσο μονόπλευρη και αλυσιτελής¹ όσο είναι και όλες οι τεχνικές σύλληψης των ατομικών εισοδημάτων στη στιγμή της «εκροής» τους. Και αν ακόμη έτσι μπορεί να πλήττονται ορισμένοι αλαζόνες μεγαλομεσαίοι, οι πράγματι κατέχοντες διοχετεύουν το μέγιστο μέρος του πλούτου τους σε ούτως ή άλλως απροσπέλαστους φορολογικούς παραδείσους και σε κάθε περίπτωση γνωρίζουν να τον προασπίζουν ενάντια σε κάθε δημόσια επιβάρυνση και έλεγχο. Επιπλέον είναι γεγονός ότι η προϊούσα θέσπιση «τεκμηρίων» είχε αποτέλεσμα τη σχετική τουλάχιστον αναδιτύπωση των μηχανισμών της επιδεικτικής κατανάλωσης, όπως τους περιέγραφε, στην αρχή του αιώνα μας, ο αμερικανονορβηγός κοινωνιολόγος Thorstein Veblen.

Ενώ, πράγματι, στο παρελθόν το κοινωνικό κύρος των πλούσιων αργόσχολων ενισχυόταν με την επίδειξη όλων εκείνων των αλλότριων καταναλωτικών πρακτικών που μπορούσαν να γίνουν με δικαίους εξοδα και «στο όνομά τους» - και τέτοιες ήσαν οι επιδεικτικές πρακτικές της συζύγου, των γόνων και απογόνων, της ευρείας οικογένειας ή ακόμη και του εξαρτωμένου ή και του υπηρετικού προσωπικού -, σήμερα η κοινωνική στρατηγική της κατανάλωσης επικεντρώνεται αντίθετα στο μέλημα όλες αυτές οι καταναλωτικές πρακτικές να μη γίνονται απευθείας και τύποις «στο όνομα του αφέντη», αλλά στο όνομα κάποιου «άλλου», εν ανάγκη της συζύγου του, αλλά κατά προτίμησιν μιας εταιρείας που συχνά δημιουργείται ad hoc, με τρόπο όμως ώστε όλοι οι παροικούντες να γνωρίζουν ότι πρόκειται για «δική του» κατανάλωση την οποία πετυχαίνει να κρύβει από την εφορία.

Ο σύγχρονος Κρόισος ή Μαικήνας δεν αντλεί λοιπόν κύρος μόνο από την «κατά πρόσησιν²» κατανάλωση, αλλά από την «κατ' απόκρυψιν» ιδιοκτησία των καταναλωτικών μέσων των οποίων απολαμβάνει τη χρήση ή την κατάχρηση. Το σύμβολο της επιτυχίας και του πλούτου τιμά εφεξής κατ' εξοχήν τον ευφυή, προσαρμοσμένο και μασκαρεμένο εκείνο χρήστη που δείχνει την ευμάρειά του «περγώντας» την στο όνομα άλλου. Στον γενικευμένο χορό μεταμφιεσμένων στον οποίο παρευρισκόμαστε, ο δείκτης κοινωνικής ανόδου ενισχύεται και κατοχυρώνεται από τον δείκτη κοινωνικής ευελιξίας και πονηριάς.

Ηλεκτρονικά «ίχνη»: Αυτή όμως είναι μόνο η μία πλευρά του νομίσματος που αναφέρεται σε αυτή καθαυτή τη λυσιτέλεια των μέτρων. Η διεγκυστίνδα³ ανάμεσα στην πολιτεία και στους καταναλωτές επιβάλλει να τεθεί και ένα άλλο πρόβλημα, ίσως πολύ σοβαρότερο. Από τη στιγμή που τα «τεκμήρια» προβάλλονται ως αναγκαία για λόγους φορολογικής δικαιοσύνης, και μάλιστα ως εσχάτη «αντίδραση» της πολιτείας στην κρυψίνια και στην απάτη των ευυπόληπτων πολιτών, τίθεται επί τάπητος το ευρύτερο ζήτημα των όρων υπό τους οποίους το κράτος δικαιούται και πρέπει να δικαιούται να ελέγχει την ιδιωτική ζωή των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων και των καταναλωτικών τους πρακτικών. Πολύ περισσότερο που στις σημερινές τεχνολογικές κοινωνίες δεν υπάρχουν εγγενή όρια στη

Η καταχωρησιμότητα των πάντων οδηγεί προοπτικά στον εθισμό στον νέο κόσμο όπου η ιδιωτική ζωή και δράση αναδεικνύεται σε ένα ακόμη πεδίο επί του οποίου θα συγκρούονται οι δυνάμεις και οι εξουσιαστικές βουλήσεις. Το πιο μύχιο σημείο γύρω από το οποίο συγκροτούνταν η αξία της ατομικής ελευθερίας και αυτονομίας αναδεικνύεται σε ένα συμφέρον όπως όλα τα άλλα.

Το αδιέξοδο είναι προφανές. Ό,τι και αν γίνει, ό,τι και αν θεσπισθεί, η κοινωνική δημοκρατία θα βλαβεί και η κοινωνική ισχύς των αξιακών της προδιαγραφών θα πληγεί.

δυνατότητα πραγματικής εισβολής και εποπτείας της καθημερινής οικονομικής δραστηριότητας των ατόμων.

Αν η μεταφορά δισεκατομμυρίων παραμένει πάντοτε ασύλληπτη, όλες οι μικροκαταναλωτικές πρακτικές εγγράφονται στο οικουμενικό κατάστιχο των διαδικτυωμένων ή διαδικτυωσιμων print-outs. Τηλεφωνώντας, πληρώνοντας το οτιδήποτε με κάρτα, κυκλοφορώντας με εισιτήριο, τρώγοντας σε πολυτελές εστιατόριο, ακόμη και κοιμώμενοι, αφήνουμε συνεχώς ηλεκτρονικά «ίχνη» που είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε μια σχεδόν πλήρη εκ των υστέρων «αναπαράσταση» της καθημερινότητάς μας. Και μολονότι πολλές ευρωπαϊκές πολιτείες έχουν ήδη προβληματισθεί για το ζήτημα της προστασίας της ιδιωτικής ζωής και του ιδιωτικού μυστικού των πολιτών, οι εξελίξεις είναι αδυσώπητες.

Αόρατοι ελεγκτές: Στην πραγματικότητα το πρόβλημα είναι λοιπόν πολύ ευρύτερο. Εφεξής η σωματική μας κίνηση και παρουσία δεν είναι πια απαραβίαστη ιδιωτική υπόθεση. Αργά αλλά σταθερά, από το άθραυστο ηλεκτρονικό βραχιόλι, που σε ορισμένες πολιτείες των ΗΠΑ φοριέται ήδη υποχρεωτικά, σήμερα στους υποδίκους και στους απόλυμένους από τη φυλακή και αύριο στους κάθε λογής παρίες και συνήθεις υπόπτους, και τα μηχανήματα βιντεοπαρακολούθησης των πελατών ως επίδοξων κλεπτών, των διαβατών ως δύναμι υποπτών, των μαθητών ως σίγουρων αντιγραφών, αλλά και των ίδιων των εργατών και υπαλλήλων στον εργασιακό τους χώρο ως κατά τεκμήριο λουφαδόρων, ως τις τρέχουσες πρακτικές των μεγάλων εταιρειών και επιχειρήσεων που «φακελώνουν» ολοκληρωτικά υπαλλήλους και πελάτες για να προσαρμόσουν ανάλογα τις διαφημιστικές τους εκστρατείες, προχωράμε προς

τη γενίκευση του Ραπορτίκμ του Bentham, σε διευρυμένες όμως και οικουμενικές κλίμακες.

Με τη μόνη διαφορά ότι, αντίθετα με το αποδυναμωμένο πρότυπό του, ο δικός μας Μεγάλος Αδελφός εγκαθίσταται ύπουλα, κρυφά, βαθμιαία και σχεδόν ανεπαίσθητα. Είναι απλώς εκεί, παρακολουθώντας μας χωρίς να το ξέρουμε και καταγράφοντας μας δίχως να μας απειλεί. Εκείνο που ενδιαφέρει και απασχολεί τους άορατους ελεγκτές των ψυχών δεν είναι η ήδη αποδυναμωμένη και κατά τεκμήριο ακίνδυνη πολιτική τους συνείδηση αλλά η προβλεπόμενη εργασιακή και καταναλωτική τους συμπεριφορά.

Κραυγαλέα αντίφαση: Βρισκόμαστε δηλαδή μπροστά σε μια από τις πιο κραυγαλέες αντιφάσεις των δημοκρατικών μας καθεστώτων. Από τη μια πλευρά, στην προσπάθειά της να υλοποιήσει την κοινωνική δικαιοσύνη, αλλά και να επιβάλει την τάξη, η έννομη πολιτεία εξωθείται στη χρησιμοποίηση της νέας τεχνολογίας ενάντια στα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών. Από την άλλη, εθιζόμενοι στη συρρίκνωση και παραβίαση της ιδιωτικότητάς τους, οι ίδιοι αυτοί πολίτες χρησιμοποιούν την ίδια τεχνολογία για να προαγάγουν τα συμφέροντά τους αλλά και για να αμυνθούν στην καταπάτηση του ιδιωτικού τους χώρου. Η καταχωρησιμότητα των πάντων οδηγεί προοπτικά στον εθισμό στον νέο κόσμο όπου η ιδιωτική ζωή και δράση αναδεικνύεται σε ένα ακόμη πεδίο επί του οποίου θα συγκρούονται οι δυνάμεις και οι εξουσιαστικές βουλήσεις. Το πιο μύχιο σημείο γύρω από το οποίο συγκροτούνταν η αξία της ατομικής ελευθερίας και αυτονομίας αναδεικνύεται σε ένα συμφέρον όπως όλα τα άλλα.

Το αδιέξοδο είναι προφανές. Ό,τι και αν γίνει, ό,τι και αν θεσπισθεί, η κοινωνική δημοκρατία θα βλαβεί και η κοινωνική ισχύς των αξιακών της προδιαγραφών θα πληγεί. Η επίταση των προεκτάσεων της σύγκρουσης ανάμεσα στην προστασία του ιδιωτικού μυστικού και στην αναπαλλοτρίωτη ελευθερία του ατόμου να αποκρύπτεται από το μάτι των άλλων από τη μια πλευρά, και στη μεθόδευση της υποχρέωσης όλων των πολιτών να συμμετέχουν ανάλογα με τις δυνάμεις τους στα κοινά βάρη από την άλλη, οφείλεται βέβαια στην πρωτοφανή τεχνολογική δυνατότητα διείσδυσης σε έναν ιδιωτικό χώρο που ως τώρα ήταν εκ των πραγμάτων απροσπέλαστος στους τρίτους. Το ουσιαστικό πρόβλημα, όμως, είναι βαθύτερο και ίσως άλυτο. Αν τα κανονιστικά όρια και οι όροι της «άμυνας» του ατόμου ενάντια στο σύνολο δεν μπορεί παρά να ορίζονται και να λύνονται μέσα από την ιστορία, η σημερινή «κρίση του ιδιωτικού χώρου» δεν θα πρέπει να θεωρείται παρά η τεχνολογικά τρέχουσα μορφή με την οποία εμφανίζεται στις σημερινές κοινωνίες η ακόμη βαθύτερη αντίφαση ανάμεσα σε μια πλήρως ιδιωτικοποιημένη ηθική θεμελίωση του κοινωνικού δέοντος και σε ένα Δημόσιο που πασχίζει ανεπιτυχώς να περιχαράξει και να ορίσει τον δικό του αξιακό χώρο ενάντια στην ατομική ασυδοσία και ελευθερία.

Ελαφρώς διασκευασμένο κείμενο από την εφημερίδα «το Βήμα», 07/12/1997

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου σε 120 λέξεις.
2. Να γράψετε τα συνώνυμα των λέξεων: εξωθηθηκε, απροσπέλαστα, προϊούσα, παροικούντες, επίταση. Από το α' συνθετικό να γράψετε μία λέξη.
3. Να βρείτε ποια μέθοδο πειθούς χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην παράγραφο: «Πράγματι, όσο ... Thorstein Veblen».
4. Να αναλύσετε την πρόταση σε μια παράγραφο 80 περίπου λέξεων: «Στις σημερινές τεχνολογικές κοινωνίες δεν υπάρχουν εγγενή όρια στη δυνατότητα πραγματικής εισβολής και εποπτείας της καθημερινής οικονομικής δραστηριότητας των ατόμων».
5. Να βρείτε τη μέθοδο παραγραφοποίησης που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στις παραγράφους: «Πολύ λογικά ... ξοδεύεις», «Με τη μόνη διαφορά ... συμπεριφορά».
6. «*Η καταχωρησιμότητα των πάντων οδηγεί προοπτικά τους ανθρώπους να εθιστούν στο νέο κόσμο όπου η ιδιωτική ζωή και δράση αναδεικνύεται σε ένα ακόμη πεδίο επί του οποίου θα συγκρούονται οι δυνάμεις και οι εξουσιαστικές βουλήσεις. Το άμεσο αποτέλεσμα είναι ο περιορισμός της ατομικής ελευθερίας*». Λαμβάνοντας υπόψη σας το παράθεμα να γράψετε ένα κείμενο 600 περίπου λέξεων στο οποίο θα αναλύσετε τους κινδύνους που διατρέχει ο σύγχρονος άνθρωπος από τη συνεχή καταγραφή και διακίνηση των προσωπικών του δεδομένων και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να προστατευτεί.

¹ αλυσιτελής, -ής, -ές (επίθετο): αυτός που δεν μπορεί να φέρει αποτέλεσμα, αναποτελεσματικός

² πρόσθεση η (ουσιαστικό) [ετυμολογία: (προΐσθημι) προσθη-ση] (νομ.) η ευθύνη του οφειλέτη όχι μόνο για δικό του πταίσμα αλλά και για υπαιτιότητα των νόμιμων αντιπροσώπων του.

³ διελκυστίνδα η (ουσιαστικό) <αρχαία ελληνική διελκυστίνδα (<διέλκω) + παραγωγικό επίθημα -ίνδα, το οποίο χρησιμοποιήθηκε στην Αρχαία Ελληνική ως προσδιοριστικό παιχνιδιών ανταγωνισμού με σχοινί ή άλλο μηχανισμό, στα άκρα του οποίου βρίσκονται αντίπαλα άτομα ή ομάδες που προσπαθούν, τραβώντας το σχοινί ή το μηχανισμό, να παρασύρουν τον αντίπαλο προς το μέρος τους, (μεταφορικά) ο έντονος ανταγωνισμός μεταξύ δύο αντιπάλων για την επικράτηση σε κάποιο χώρο.